

Załącznik do Uchwały Nr 7/13 Rady Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 5 września 2013 r. w sprawie rekomendacji w zakresie podstawowych kierunków działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zakresie ścigania zbrodni

Rekomendacje w zakresie podstawowych kierunków działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zakresie ścigania zbrodni

1. Z uwagi na konsekwencje wynikające z upływu czasu zaleca się dokładne przestrzeganie zasady wyrażonej w art. 45 ust. 3 ustawy o IPN, według której celem śledztwa jest nie tylko wykrycie sprawcy przestępstwa i pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej, ale także wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych. Powinna być ona realizowana bez uszczerbku dla innych podstawowych celów postępowania karnego, określonych w kodeksie postępowania karnego (art. 297 § 1 k.p.k.).
2. W planowaniu i realizowaniu śledztwa należy położyć szczególny nacisk na realizację zasady rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie. Należy bezwzględnie przestrzegać zasady – określonej w art. 49 ustawy o IPN – że po upływie 3 miesięcy od daty wszczęcia śledztwa prokurator je prowadzący składa prokuratorowi nadrzędnemu szczegółowe sprawozdanie z dokonanych czynności, a następnie czyni to po upływie każdego trzymiesięcznego okresu śledztwa. Tym samym należy zwiększyć kontrolę i nadzór służbowy nad śledztwami, tak aby zapewnić sprawność prowadzonych czynności śledczych, koncentrację materiału dowodowego oraz zapobiec bezczynności czy przewlekłości prowadzonego postępowania.
3. Sprawozdania z przebiegu wizytacji i lustracji powinny zawierać wszelkie konieczne elementy wymienione w § 97 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek prokuratury, a w szczególności: poczynione ustalenia, przyczyny ujawnionych uchybień, zalecany sposób usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, ocenę pracy kontrolowanej jednostki, jej kierownika i prokuratorów oraz wnioski końcowe. Sposób realizacji wniosków powizytacyjnych w kontrolowanej jednostce, po upływie 6 miesięcy, powinien być przedmiotem lustracji, przeprowadzonej przez prokuratora nadrzędnego.

4. Należy w sposób ścisły i jednoznaczny określać przedmiotowy oraz czasowy zakres prowadzonych postępowań karnych, które powinny dotyczyć konkretnych zdarzeń poddających się ocenie prawnokarnej. W postępowaniach należy wykorzystać najnowszą literaturę historyczną, podejmować badania źródeł archiwalnych, a w sprawach wymagających specjalistycznej wiedzy dopuszczać dowody z opinii biegłych z zakresu historii. Ponadto, gdy tego wymaga prowadzone śledztwo, w szerszym zakresie należy dopuszczać dowody pochodzące od tych z żyjących świadków zdarzeń historycznych do których dostęp historyków jest utrudniony. Należy bezwzględnie ograniczyć, do przypadków koniecznych i wyjątkowych, praktykę zlecenia przesłuchania świadka funkcjonariuszowi policji. Malejąca stale liczba świadków przesłuchiwanym w ramach prowadzonych śledztw, nie uzasadnia kontynuowania takich praktyk, a wiedza historyczna prokuratora IPN przesłuchującego świadka osobiście, może być istotnym czynnikiem w odebraniu od świadka pełnej i przydatnej dla śledztwa relacji.
5. Jako priorytetowe powinny być traktowane postępowania karne dotyczące sprawców zbrodni komunistycznych, których przedawnienie nastąpi w dniu 1 sierpnia 2021 r. Takie postępowania przygotowawcze powinny zostać zakończone do dnia 1 sierpnia 2016 r., tak aby była możliwość wydania w sprawie prawomocnego orzeczenia sądowego przed upływem okresu przedawnienia (należy bowiem przyjąć, że okres postępowania sądowego wynosi około 5 lat). W celu sprawniejszego prowadzenia i szybszego zakończenia postępowań dotyczących czynów, które w bliskiej perspektywie czasowej mogą ulec przedawnieniu, należy tworzyć zespoły prokuratorów IPN, a poszczególne czynności procesowe powinny być rozdysponowywane między nimi.
6. Szczególną uwagę należy zwrócić na zasadność zawieszania postępowań karnych. Prokuratorzy winni wykorzystywać wszelkie istniejące instrumenty prawa karnego, aby monitorować aktualny stan zdrowia oskarżonych, wobec których postępowania karne zostały zawieszone ze względu na zły stan zdrowia. Podobnie należy uczynić w przypadku innych przyczyn zawieszenia postępowania systematycznie badając czy przyczyny takie nie ustały.
7. W razie zaistnienia sytuacji opisanej w art. 45 ust. 4 ustawy o IPN (śmierć sprawcy, która nie stanowi podstawy do umorzenia postępowania karnego) należy w każdym przypadku rozważyć celowość prowadzenia takiego postępowania ze względu na jego ważny interes społeczny. Prowadzenie postępowań karnych, w przypadku zaistnienia okoliczności o jakich mowa w art. 17 § 1 pkt 5 kodeksu postępowania karnego (śmierć ustalonego sprawcy przestępstwa), winno mieć na celu przede wszystkim wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy, a w szczególności ustalenie osób pokrzywdzonych. Winno też

przyczynić się do prawnokarnej oceny ważnych zdarzeń historycznych. W szczególności należy rozważyć konieczność dopuszczenia dowodów, które przyczynią się do pogłębienia wiedzy historycznej oraz spełnią zadania w zakresie edukacji społecznej.

8. Na stronie internetowej Instytutu Pamięci powinien zostać zamieszczony pełen wykaz osób poszukiwanych przez IPN w związku z zarzucanymi im przestępstwami z zachowaniem obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa.
9. Ze względu na transparentność działania pionu śledczego IPN należy w szerszym zakresie informować o toczących się postępowaniach. Opinii publicznej należy udostępniać o wiedzę o wszystkich, a nie tylko arbitralnie wybranych, śledztwach prawomocnie umorzonych. W tym celu na stronie internetowej Instytutu Pamięci należy publikować komunikaty o umorzeniach. Komunikaty takie winny zawierać informacje o poczynionych ustaleniach i podstawach podjętych decyzji procesowych (a nawet pełną treść postanowienia o umorzeniu postępowania wraz z uzasadnieniem, o ile w jego toku nie ustalono stron, którym doręczono by decyzję merytoryczną, a przedmiotem postępowania były ważne dla edukacji historycznej ustalenia, o jakich mowa w art. 53 pkt 3 ustawy o IPN).
10. Należy zintensyfikować współpracę pionu śledczego z pionem badawczym i pionem archiwalnym w zakresie wykorzystywania materiałów znajdujących się w aktach postępowań karnych, w szczególności spraw prawomocnie umorzonych. Jednocześnie należy zobowiązać pion badawczy i pion archiwalny do przekazywania prokuratorom IPN wszelkich pozyskanych przez jego pracowników informacji, mogących stanowić podstawę do wszczynania postępowań karnych. Współpraca taka powinna być prowadzona na bieżąco i podlegać okresowej ocenie.
11. Dobrą praktyką powinno być udostępnianie akt toczących się postępowań karnych osobom zainteresowanym na podstawie art. 156 § 5 kodeksu postępowania karnego. Decyzja odmowna w tym zakresie powinna być wydawana wyjątkowo w szczególnie uzasadnionych przypadkach ze względu na dobro śledztwa. W szczególności należy udostępniać historykom dokumenty dotyczące wydarzeń o dużym znaczeniu historycznym (np. Zbrodni Katyńskiej).
12. Powinna ulec poprawie polityka informacyjna pionu śledczego IPN, a współpraca z rzecznikiem prasowym Instytutu usprawniona i zintensyfikowana. Prokuratorzy winni zwiększyć aktywność podczas konferencji prasowych organizowanych przez Instytut, w tym także częściej organizować własne, poświęcone tylko ich pracy. Powinni też, aktywniej niż dotąd, uczestniczyć w sympozjach naukowych, konferencjach i szkoleniach

organizowanych przez Instytut. Pożądanym jest, by publiczne wystąpienia prokuratorów IPN służyły m.in. przekazywaniu opinii publicznej informacji na temat ich pracy, w tym aby także wyjaśniali podejmowane decyzje procesowe.

13. Prokuratorzy powinni co do zasady wydawać zgodę na ujawnienie w mediach pełnych personaliów osób podejrzanych oraz pokrzywdzonych, zwłaszcza w sytuacji, gdy dotyczy to postaci historycznych lub osób publicznych.
14. Biorąc pod uwagę celowość akcji „Ostatni świadek”, należy maksymalnie ułatwić kontakt z oddziałowymi komisjami wszystkim osobom posiadającym wiedzę dotyczącą przestępstw, których ściganiem zajmuje się pion śledczy IPN (np. przez umożliwienie przesyłania takich informacji drogą mailową). Jednocześnie komunikaty zamieszczane na stronie internetowej Instytutu Pamięci o poszukiwanych świadkach wydarzeń powinny zostać lepiej wyeksponowane oraz zawierać więcej informacji na temat zdarzeń będących przedmiotem postępowania.